

Маслова Т.Б.

Національний технічний університет України «КПІ»

м. Київ, Україна

ОМОНИМІЯ СКОРОЧЕНЬ У НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У статті розглянуто скорочення англійської мови (аббревіатури та акроніми), які вживаються в науково-технічній літературі, з точки зору проблеми внутрішньогалузевої та міжгалузевої омонімії. Наведені приклади з сучасних фахових текстів з енергетики ілюструють необхідність врахування широкого контексту та сполучуваності слів для кращого розуміння термінологічних скорочень та їх адекватного перекладу.

Ключові слова: скорочення, термін, аббревіатура, акронім, омонімія, омоакронім

В статье автор рассматривает сокращения английского языка (аббревиатуры и акронимы), которые используются в научно-технической литературе, с точки зрения проблемы внутриотраслевой и межотраслевой омонимии. Примеры из современных профессиональных текстов по энергетике иллюстрируют необходимость учитывать широкий контекст и сочетание слов для лучшего понимания сокращений терминов и их адекватного перевода.

Ключевые слова: сокращение, термин, аббревиатура, акроним, омонимия, омоакроним

The article deals with the English abbreviations and acronyms used in scientific and technical literature, considering in particular the problem of homonymy of language units from different fields of knowledge or the ones that are in use within the same area of professional activity. The examples from modern specialist texts on power engineering illustrate the fact that a broader context and collocation patterns are essential for better understanding of abbreviations of technical terms, and thus for making the adequate translation.

Keywords: reduced form of the word, abbreviation, acronym, homonymy, homonymous acronym

У межах науково-технічних текстів відбувається спілкування між носіями мови професійного вжитку і такий різновид комунікації має свої особливості, серед яких – широке використання термінів та скорочень, властивих даній галузі знань. Скорочення лексичних одиниць є найбільш складним для розуміння та перекладу явищем, оскільки принципи їх утворення та семантика не завжди наводяться у довідниках та словниках. Головна мета створення скорочень – перетворити термінологічну групу на мовно-економічну, тобто коротку, зручну у практичному використанні, функціонально самостійну лексичну одиницю, яка є зрозумілою для комунікантів певного фаху. Проте з огляду на швидкі темпи розвитку науки та техніки і проведення міждисциплінарних досліджень, кількість скорочень, зокрема в англійській мові, стрімко зростає [2], в результаті чого виникає проблема омонімії термінів як із різних галузей знань, так і тих, що вживаються в тій самій сфері професійної діяльності.

Мета даної роботи – дослідити омонімію англійських скорочень у галузі електротехніки та енергетики і визначити складнощі, які можуть виникнути при перекладі та зазначити шляхи їх подолання.

Англійські скорочення традиційно поділяються на аббревіатури та акроніми, в залежності від принципу їх оформлення – звукового або графічного. Аббревіатури утворюються з перших літер багатоскладового терміну, причому кожна літера у складі аббревіатури читається окремо.

EMF, emf, e.m.f. (electromotive force) – електрорушійна сила (електротехніка); *EMF (electromagnetic field)* – електромагнітне поле (електротехніка); *EMF (European Management Forum)* – Європейський форум з проблем управління (економіка, менеджмент).

ABB (activity-based budgeting) – операційно-орієнтоване розроблення бюджету (фінанси); *ABB (acid-base balance)* – кислотно-лужний баланс

(біологія, медицина); *ABB* (*Asea Brown Boveri*) – АВВ, міжнародний концерн, що спеціалізується у галузі електротехніки, енергетичного машинобудування та інформаційних технологій (енергетика, економіка).

AC, ac, a.c. (alternating current) – змінний струм (електротехніка); *AC, A/C, ac (air conditioning)* – кондиціонування повітря (електротехніка); *ac (account current)* – поточний рахунок (економіка); *AC (arc cutting)* – електродугова різка (машинобудування, механіка); *AC (aircraft carrier)* – авіаносець (авіабудування); *AC (analog computer)* – аналоговий комп'ютер (електроніка); *AC (Appeal Court)* – апеляційний суд (право) [4; 5].

Як бачимо з наведених прикладів, найбільш уживана аббревіатура часто має кілька варіантів графічного оформлення, щоб виділятися з-поміж інших лексичних одиниць [3]. Втім, візуальна різниця є мінімальною, тому розрізнення міжгалузевих омонімів можливе перш за все за умови врахування широкого контексту і визначення типу інституційного дискурсу, до якого належить спілкування фахівців (напр., науковий, воєнний, економічний дискурс тощо).

Внутрішньогалузева омонімія натомість вимагає з'ясування конкретної тематики комунікації, і зазвичай сполучуваність з іншими словами буде вирішальним фактом для розуміння семантики аббревіатури. Так, в електротехніці скорочення *EMF* із значенням *electromagnetic field* зустрічається в обговоренні шкідливих впливів електромагнітних полів та відповідних вимірювальних процесів (*EMF detector, EMF meter, EMF protection, EMF health risks, EMF assessments, EMF measurements, EMF pollution, EMF emissions, to show EMF levels down to about one milligauss*), а *AC* у значенні *air conditioning* вживається при розгляді питань опалення, вентиляції приміщень (*electric heat AC systems, professional AC & Heat services, Heating and AC units, AC/Heat fan, to provide AC repairs*).

Інший тип скорочень – акроніми – будуються із різних комбінацій елементів термінологічного словосполучення (з кількох перших літер, певних складів, шляхом телескопії і т.п.) і читаються як звичайне слово.

При цьому омонімія може виникати як між формами акроніма, так між акронімом і аббревіатурою, або акронімом і звичайним словом.

var 1. (*variable*) змінна величина; 2. (*varistor*) варистор; 3. (*value added reseller*) фірма-посередник між виробником і споживачем; 4. (*value at risk*) ризикована вартість; 5. (*visual-aural range*) межа видимості і чутності; 6. (*volt-ampere-reactive*) реактивний вольт-ампер, вар (одиниця реактивної потужності); 7. (*vacuum arc refining*) вакуум-дуговий переплав; 8. (*virtual address register*) реєстр віртуальної адреси.

ac (*alternating current*) – змінний струм; **ac** (від *acre*) – акр (близько 0,4 га); **ac**, **a/c**, **acc** (від *account*) – рахунок; **ac** (від *acid*) – кислота, кислий.

LED (*Light Emitting Diode*) – світлодіод; **led** – форма минулого часу та дієприкметника минулого часу дієслова *lead* [4; 5].

В останньому випадку мова йде про омоакроніми, які виникають або в результаті випадкового співпадіння із звучанням повнозначних слів, або створюються навмисно для певного психологічного впливу на реципієнта [3]. Для розпізнавання омоакроніма слід зважати на графічне оформлення (написання прописними літерами і т.п.) і вузький контекст, але важливо врахувати й прагматику, якщо омоакронім створюється із певною метою.

Наприклад, акронім назви квантового магнітometру, робота якого ґрунтується на властивостях надпровідності, *SQUID* (*superconducting quantum interference device*) співзвучна із назвою морської тварини (*squid* – кальмар). Така гра слів підкреслює надзвичайну енергетичну чутливість приладу до магнітних полів, що дозволяє використовувати його у дослідженнях біомагнетизму.

Іншим прикладом може бути високовольтна лінія електропередач *Potomac Appalachian Transmission Highline*, скорочена назва якої *PATH* співзвучна із англійським словом “шлях”. Планувалося, що ця лінія довжиною 290 миль проходитиме через кілька штатів США. Отже, з одного боку, акронім підкреслював масштабність проекту, а з іншого натякав на буденність, нагадуючи про звичайні стежки. Проте, насправді

проект, започаткований у 2009 р., був через кілька років призупинений саме через проблеми з виділенням територій для прокладання лінії, а також її негативного впливу на населення та навколишнє середовище.

Слід зазначити, що омоакроніми в енергетиці виникають якраз при створенні винаходів, нових проектів, коли їх автори намагаються створити скорочену назву, яка б асоціювалася із звичайним словом, викликаючи у споживачів/ користувачів позитивні емоції. Загалом, завдяки графічній та змістовній експресивності омоакроніми чинять певний рекламний ефект і сприяють кращому запам'ятовуванню продукції.

Взагалі, аббревіатури та акроніми в англійських текстах з енергетики часто створюються ситуативно, автором окремої статті, з метою зручного повторного вживання термінологічного словосполучення, і таке скорочення вводиться у дужках після повної вихідної форми. Але з часом, за умови актуальності позначеного поняття/ об'єкта, скорочення може увійти у вжиток і потрапити до довідників, словників (напр., скорочення *EV* із значенням «електромобіль» кілька років тому було невідомим).

У цьому зв'язку зауважимо, що деякі скорочення починають широко вживатися раніше, ніж потраплять у друковані перекладацькі довідникові видання, тому бажано звертатися до електронних монолінгвальних словників (напр., у сучасній фаховій англійській літературі з енергетики часто вживається вираз *CHP plant*, але аббревіатура *CHP* (*combined heat and power*) ще досі не має офіційного перекладацького відповідника).

Наразі існує чотири основні способи перекладу англійських скорочень. По-перше, це власне переклад, або за допомогою відповідного скорочення, або повного слова чи словосполучення цільової мови (*EMF* – *ерс*, *електрорушійна сила*; *a.c.* – *змінний струм*). В останньому випадку, коли у мові відсутнє відповідне скорочення, перекладач може створити його самостійно і ввести у текст перекладу у дужках після подання повної форми (*a.c.* – *змінний струм (ЗС)*). Це зокрема необхідно, якщо скорочення є «авторським» і не фіксується у перекладацьких словниках,

або ж аббревіатура вживається в тексті оригіналу декілька разів. По-друге, можна скористатися транскодуванням самого скорочення (*SQUID* – СКВИД), або його повної форми (*var (varistor)* – варистор). Проте зараз все частіше має місце перенос скорочення у його оригінальній формі англійською мовою в текст цільової мови [1], іноді із додаванням пояснювальних слів (*LED* – LED, світлодіод; *ABB* – компанія АВВ).

Отже, для вирішення проблем, які викликає омонімія англомовних аббревіатур і акронімів, зокрема в науково-технічних текстах, необхідно враховувати широкий контекст, а також сполучуваність скорочень. Крім того, слід пам'ятати, що поряд із загальноновживаними скороченнями, які фіксуються в довідниках, існують «авторські» скорочення, що вводяться у певній статті, але згодом можуть розширити межі свого функціонування і стати новою лексичною одиницею професійного дискурсу.

Список використаних джерел

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 576с.

2. Просвирнина Л. Г. Экстралингвистическая обусловленность и особенности образования сокращений в английской экономической терминологии: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. / Просвирнина Людмила Геннадьевна; Омский государственный технический университет. – Омск, 2010. – 20с.

3. Ушаков И.М. Словообразовательные модели аббревиатур и сокращений в английском языке / И.М. Ушаков // Вестник ПГУ. Серия «Филологическая». – 2010. – №2. – С. 145-151.

4. АBBY Lingvo-Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lingvo.ua/>

5. The Free Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://thefreedictionary.com/>